

กลยุทธ์การสื่อสารในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี)

Communication Strategies in the Propagation of Buddhism by

Phra Maha Wudhijaya Vajiramedhi (W. Vajiramedhi)

ธีระพล มะอาจเลิศ

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ข้อ คือ 1. เพื่อศึกษารูปแบบการนำเสนองานนิพนธ์ในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี) และ 2. เพื่อศึกษาแนวคิดและภาษาที่ใช้ในการโน้มน้าวใจในการเผยแผ่พุทธธรรมในงานนิพนธ์ของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี) โดยศึกษาในลักษณะแบบ Content Analysis โดยทำการศึกษางานนิพนธ์ในชุดธรรมประยุต์สำหรับคนรุ่นใหม่ ทั้งหมด 13 เล่ม มาศึกษาวิเคราะห์เชิงคุณภาพและปริมาณ เพื่อนำไปสู่ทสรูปโดยการอภิปรายผลในเชิงพรรณนาร่วมกับการนำเสนอสถิติที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยนั้นสามารถตอบคำถามการวิจัยทั้ง 3 ข้อ เริ่มจากคำถามเรื่องรูปแบบการตั้งชื่อหัวข้อเรื่องในผลงานนิพนธ์ชุดธรรมประยุต์สำหรับคนรุ่นใหม่ของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี) ผลการวิจัยพบว่าผู้เขียนใช้วลีในการตั้งชื่อหัวข้อเรื่องมากที่สุด คิดเป็น 61.25% รองลงมาคือ การใช้ประโยค คิดเป็น 36.25% และอันดับที่ 3 คือ การใช้คำสัมผัสคล้องจอง คิดเป็น 25.63% นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้เขียนใช้วิธีการตั้งชื่อหัวข้อเรื่องร่วมกันตั้งแต่ 2 - 4 ลักษณะ ซึ่งที่พบมากที่สุดคือแบบคู่สัมผัส (สองลักษณะ) โดยพบการใช้คำสัมผัสคล้องจองคู่กับการใช้วลีมากที่สุด (12.5%) รองลงมาคือแบบสามลักษณะสัมผัส ซึ่งรูปแบบที่พบมากที่สุด ได้แก่ การใช้คำสัมผัสคล้องจอง การใช้ประโยค และการใช้โวหารภาพพจน์ประกอบกัน (1.88) สำหรับคำถามเรื่องกลวิธีและอุบายประกอบการสอนของพระพุทธเจ้าที่พบในผลงานนิพนธ์ชุดธรรมประยุต์สำหรับคนรุ่นใหม่ของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี) นั้น ผลการวิจัยพบว่า ผู้เขียนใช้กลวิธีและอุบายประกอบการสอนของพระพุทธเจ้ามากที่สุด คือ การยกอุทาหรณ์และการเล่านิทานประกอบ คิดเป็น 79.37% รองลงมาคือ การเปรียบเทียบกับข้ออุปมา คิดเป็น (4) 53.12% และอันดับ 3 คือ อุบายการเลือกคนและการปฏิบัติรายบุคคล คิดเป็น 29.37% นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้เขียนใช้กลวิธีและอุบายประกอบการสอนของพระพุทธเจ้าร่วมกันตั้งแต่ 2-4 กลวิธี ซึ่งที่พบมากที่สุดคือแบบคู่สัมผัส (สองลักษณะ) โดยพบการยกอุทาหรณ์และการเล่านิทานประกอบ คู่กับ การเปรียบเทียบกับข้ออุปมา (39.38%) รองลงมาคือแบบสามลักษณะสัมผัส ซึ่งรูปแบบที่พบมากที่สุด ได้แก่ การยกอุทาหรณ์และการเล่านิทานประกอบ การเปรียบเทียบกับข้ออุปมา และการเล่นภาษา เล่นคำและใช้คำในความหมายใหม่ (8.75%) คำถามข้อสุดท้ายในเรื่องกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อจูงใจที่พบในผลงานนิพนธ์ชุดธรรมประยุต์สำหรับคนรุ่นใหม่ของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี) นั้น ผลการวิจัยพบว่า ผู้เขียนใช้กลวิธีการเขียนเพื่อสื่อสารในการจูงใจชนิด “การเสนอแนะ เป็นวิธีการจูงใจหลีกเลี่ยงความคิดเห็นโต้แย้ง” มากที่สุด โดยคิดเป็น 86.25% รองลงมาคือ “การใช้บุคคลหรือชื่อเสียงส่วนตัวเป็นเครื่องจูงใจ” คิดเป็น 76.87% และอันดับที่ 3 คือ “การให้เหตุผลมีวิธีการเริ่มจากการให้ข้อเท็จจริง” คิดเป็น 58.12% นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้เขียนใช้กลวิธีการเขียนเพื่อสื่อสารในการจูงใจร่วมกันตั้งแต่ 2 กลวิธีขึ้นไป ซึ่งประกอบไปด้วย 3 ลักษณะ คือ 1) คู่สัมผัส ซึ่งคู่อันดับที่มากที่สุดคือ “การใช้บุคคลหรือชื่อเสียงส่วนตัวเป็นเครื่องจูงใจ” คู่กับ “การเสนอแนะ เป็นวิธีการจูงใจหลีกเลี่ยงความคิดเห็นโต้แย้ง” คิดเป็น 63.75% 2) สามลักษณะสัมผัส ซึ่งประกอบด้วย “การเสนอแนะ เป็นวิธีการจูงใจหลีกเลี่ยงความคิดเห็นโต้แย้ง” “การให้เหตุผลมีวิธีการเริ่ม

จากการให้ข้อเท็จจริง” และ “การใช้บุคลิกหรือชื่อเสียงส่วนตัวเป็นเครื่องจูงใจ” นั้นมีการใช้มากที่สุด คิดเป็น 35.63 % และ 3) สีสัญลักษณ์สัมพันธ์ ซึ่งใช้ทั้งหมดทั้ง 4 กลวิธีร่วมกัน คิดเป็น 10.63%

ผลการวิจัยครั้งนี้นำไปสู่ข้อเสนอแนะสำหรับผู้เขียนผลงานทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้สามารถบรรลุถึงประสิทธิภาพในด้านรูปแบบการนำเสนอและกลยุทธ์การจูงใจผู้อ่านให้ติดตาม อีกทั้งยังมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป เช่น ควบศึกษาริบทของผู้เขียนร่วมกับบริบทของผู้อ่านในเชิงสำรวจทัศนคติต่อผลงานเขียนทางพระพุทธศาสนา หรือบริบทเชิงเปรียบเทียบระหว่างสื่อบันทึกเสียงธรรมบรรยายกับสื่อโทรทัศน์ที่นำเสนอรายการด้านพระพุทธศาสนา เป็นต้น

คำสำคัญ: ว. วชิรเมธี, การเผยแผ่พุทธธรรม, การวิเคราะห์เนื้อหา

ABSTRACT

The objectives of this research are: 1) to study the presentation styles of literary works in the propagation of Buddhism by W. Vajiramedhi, and 2) to study the ideas and persuasive language used in the propagation of Buddhism by W. Vajiramedhi, both of which were conducted by means of Content Analysis. Thereby, the researcher studied 13 volumes of *Applied Dharma for New Generation based on qualitative and quantitative analysis* in order to find out the conclusion, to descriptively discuss the results, and to present the relevant statistics.

The results of this research answer the following 3 research questions. First, as to the question about how to name the individual subjects in *Applied Dharma for New Generation* by W. Vajiramedhi, the results showed that the author used phrases as subjects most frequently, 61.25%, followed by clauses 36.25%, and rhymes between words, 25.63%, respectively. In addition, it was found that the author always used 2-4 methods altogether to name the subjects. The most frequently used method is two-type relation (two types), in which rhymes between words and phrases were used together most often (12.5%), followed by three-type relation, in which the author used the rhymes between words, clauses, and figure of speech together most frequently (1.88%). Referring to the question about tactics and tricks employed in the Lord Buddha's preaches, which were found in *Applied Dharma for New Generation* by W. Vajiramedhi, it was found that the author used illustrated tales most often, 79.37%, followed by (6) analogy, 53.12%, and tricks for individual selection and practice, 29.37%, respectively. Besides, the results reflected that the author always employed 2-4 tactics used in the Lord Buddha's preaches altogether. The most frequently used method is two-type relation (two types), in which illustrated tales and analogy were used most often (39.38%). This is followed by three-type relation, in which the author employed illustrated tales, analogy and language tricks, and word tricks and neology most frequently (8.75%). According to the final question in terms of persuasive communication process in *Applied Dharma for New Generation* by W. Vajiramedhi, it was found that the author relied on the persuasive writing technique “persuasive suggestions to avoid objections” most often, 86.25%, followed by “use of personal identities or renown for persuasion”,

76.87%, and “giving reasons on the basis of facts”, 58.12%. It was also found that the author usually used at least 2 techniques of persuasive writing together including: 1) two-type relation, in which the most frequently used techniques were “use of personal identities or renown for persuasion” and “persuasive suggestions to avoid objections”, 63.75%; 2) three-type relation, in which the most frequently used techniques were “persuasive suggestions to avoid objections”, “giving reasons on the basis of facts”, and “use of personal identities or renown for persuasion”, 35.63%; and 3) four-type relation, in which all of the aforementioned techniques were used together, 10.63%.

The results of this research have brought about some suggestions for those who write religious literary works in order that they could employ presentation styles and persuade readers more successfully and more efficiently. Moreover, there have been some suggestions for further researches; for instance, the contexts of both authors and readers should be studied together in terms of attitudes towards the religious literary works, or there should be a study of comparative contexts between Dharma preaching on audio recording media and television media presenting religious programs.

Keywords: W. Vajiramedhi, the propagation of Buddhism, content analysis

บทนำ

การสื่อสารเป็นองค์ประกอบสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือในการรักษาและสืบทอดความเชื่อหรือคำสอนทางศาสนาซึ่งเป็นค่านิยมหลักทางด้านจิตวิญญาณในการดำเนินชีวิตของคนไทย กลยุทธ์การเผยแพร่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าและเหล่าพุทธบริษัท 4 นั้น ทำให้พระพุทธศาสนาดำรงอยู่ได้ยาวนาน ดังนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากที่จะต้องทราบว่า การเผยแพร่พระพุทธศาสนานั้น มีความสำคัญอย่างไร มีวิวัฒนาการอย่างไร และในแง่มุมด้านการสื่อสารนั้น มีการปรับปรุงพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยอย่างไร จึงทำให้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาสามารถดำรงคงมั่นอยู่ในสังคมไทยได้นานเช่นนี้

ภายหลังจากที่พระพุทธองค์ตรัสรู้แล้วก็ได้ทรงเสวยวิมุตติสุข ในระหว่างนั้นพระองค์ทรงใคร่ครวญว่า ธรรมะที่พระองค์ได้ตรัสรู้แล้วนั้น เป็นสิ่งที่ยากยิ่งที่มนุษย์ปุถุชนจะสามารถเข้าใจได้ เป็นเหตุให้พระองค์ไม่คิดที่จะแสดงธรรมใด ๆ แก่เวไนยสัตว์ แต่เพราะทรงอาศัยพระมหากรุณาธิคุณในหมู่สัตว์จึงทรงพิจารณาอีกครั้งว่า

จะมีผู้รู้ทั่วถึงธรรมนั้นบ้างหรือไม่? ก็ทรงทราบด้วยพระปัญญาว่า บุคคลผู้มีกิเลสน้อยเบาบางก็มี, ผู้มีกิเลสหนักก็มี, ผู้มีอินทรีย์คือศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา กล้าก็มี, ผู้มีอินทรีย์อ่อนก็มี, ผู้มีอาการอันดีก็มี, ผู้มีอาการอันชั่วก็มี, เป็นผู้จะฟังสอนให้รู้ได้โดยง่ายก็มี, เป็นผู้จะฟังสอนให้รู้ได้โดยยากก็มี, เป็นผู้สามารถจะรู้ได้ก็มี, เป็นผู้ไม่สามารถจะรู้ได้ก็มี. (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2541: 55)

เมื่อพระองค์ทรงพิจารณาเช่นนี้แล้ว จึงทรงอาศัยประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่บุคคลบางประเภท ดังนั้น พระองค์จึงตัดสินพระทัยแสดงธรรมโปรดหมู่สัตว์ จึงทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้เกิดขึ้นหลังจากนั้นเป็นต้นมา ในสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช ได้มีคณะสมณทูต 2 ท่าน คือ พระโสณะและอุตตระเถระ ได้มาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิ ซึ่งเป็นดินแดนที่มีประเทศไทยรวมอยู่ด้วย จึงทำให้พระพุทธศาสนาเผยแผ่และดำรงอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่ตอนนั้นเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน หลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานมานานมาแล้ว 2557 ปี พระพุทธศาสนาก็ยังดำรงคงอยู่ในประเทศไทยและเผยแผ่ไปทั่วโลกนี้ด้วยจิตศรัทธาของพุทธศาสนิกชนทั่วโลกที่มีต่อพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งรูปแบบของการเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้านั้นมี 3 ลักษณะ ดังนี้

- 1) ทรงสั่งสอน เพื่อที่จะให้ผู้ฟังรู้อย่างเห็นจริงในธรรมที่ควรรู้ควรเห็น
- 2) ทรงสั่งสอนมีเหตุที่ผู้ฟังอาจตรองตามเห็นจริงได้
- 3) ทรงสั่งสอนเป็นอัครจริย คือผู้ปฏิบัติตามย่อมได้รับประโยชน์โดยสมควรแก่ความปฏิบัติ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2552: 29)

จากคุณลักษณะดังกล่าวที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น เป็นวิธีการและลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้บังเกิดในจิตใจของมวลมนุษย์ได้อย่างดี ซึ่งทำให้พระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ดำรงอยู่มาได้ยาวนานตราบเท่าอายุ 2557 ปี นับตั้งแต่สมัยครั้งพุทธกาลนั้น เหล่าบรรดาพุทธสาวกบรรลุธรรมได้ง่าย เพราะอยู่ในภาวะที่เข้าถึงธรรมชาติและความจริงของชีวิตได้ดี แต่เนื่องในภาวะการณ์ในปัจจุบันซึ่งเป็นยุคโลกาภิวัตน์ที่เต็มไปด้วยวัตถุนิยมและความพลวัตของสังคมที่มีความสลับซับซ้อนด้วยโลกวิสัยมากมาย จึงทำให้มนุษย์เรานั้นสนใจในเรื่องกระแสที่เป็นโลกวิสัยมากขึ้น จึงเป็นเหตุให้เกิดการละเลยทางด้านการศึกษาอบรมจิตใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีค่าที่สุดในความเป็นมนุษย์ไป แต่กลับไปหมกมุ่นหลงใหลในความเป็นวัตถุนิยมที่เจือไปด้วยกิเลสตัณหา ซึ่งพาใจให้หม่นหมอง จนทำให้คุณค่าและคุณธรรมทางจิตใจที่ดั่งมรดกน้อยถอยลงไป และถ้าหากมองในมุมของนิเทศศาสตร์แล้วจะพบว่าปัญหาในความสัมพันธ์จากศีลธรรมของประชาชนนั้นเกิดขึ้นมาจากปัจจัยหลัก 2 ประการสำคัญได้แก่ ปัจจัยที่เกิดจากผู้เผยแผ่ และปัจจัยจากผู้รับสาร ซึ่งสำหรับประเด็นปัญหาที่สำคัญนั้นเกิดจากประเด็นสำคัญ 2 ประการ คือ

- 1) ประสิทธิภาพที่ไม่เพียงพอของการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเกิดจากการขาดทักษะ ความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรม ตลอดจนความสามารถของพระภิกษุสามเณร นักเผยแผ่ หรือผู้นำศาสนาในการที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เป็นที่สนใจและสร้างศรัทธาที่มั่นคงต่อประชาชน ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้คือความบกพร่องของผู้ส่งสารที่ขาดเครื่องมือการสื่อสารที่น่าสนใจ เช่นการใช้สื่อที่ไม่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย การเลือกสารที่ไม่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย การเลือกสารที่ไม่สอดคล้องกับยุคสมัยในปัจจุบัน การใช้ภาษาธรรมที่ยากต่อการเข้าใจความหมาย อีกทั้งการขาดแคลนพระสงฆ์นักเผยแผ่ที่มีคุณภาพและทรงคุณวุฒิ
- 2) ผู้นำทางศาสนามุ่งเน้นการพัฒนาทางวัตถุมากกว่าจิตใจ โดยเน้นการสร้างศาสนสถานมากกว่าศาสนทายาท เช่น มีการบอกบุญเพื่อรวบรวมปัจจัยในการสร้างสถานที่สำคัญต่างๆ

ในวัดวาอาราม ซึ่งบางครั้งอาจเกินความจำเป็น และเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนบูชา พระพุทธศาสนาด้วยอามิสมากเกินไปโดยไม่คำนึงถึงว่าการปฏิบัติบูชานั้นเป็นการสืบทอดอายุ พระพุทธศาสนาได้มั่นคงและยาวนานกว่า การมุ่งเน้นส่งเสริมแต่เพียงอามิสบูชาเป็นเหตุให้ ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงแก่นของพระพุทธศาสนาที่แท้จริง และถ้าหากว่าประชาชนที่นับถือ ไม่สามารถเข้าถึงแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาได้ ก็เป็นการยากยิ่งที่จะดำรงพระพุทธศาสนาให้ ยาวนานอยู่ได้ (คณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาจิตใจ สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย, 2528: 65-66) อ้างถึงใน พระวชิรเมธี วุฑฒิกโรณ, 2543: 3)

ในปัจจุบัน มีพระภิกษุสงฆ์จำนวนมากมายที่มีความโดดเด่นทางด้าน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น สื่อบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยมีรูปแบบในการเผยแผ่แตกต่างกันไป โดยที่หนึ่งในบรรดา พระภิกษุสงฆ์เหล่านั้นที่มีความโดดเด่นและได้รับความนิยมในแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมว่าได้โดดเด่น เป็นที่นิยมประชาชนมาก และนับว่าเป็นปราชญ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคสมัยนี้ ก็คือ พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี) ที่มีผลงานการเผยแผ่ออกเงยในพระพุทธศาสนามากมาย รวมทั้งมีคุณสมบัติและเกียรติคุณที่น่านับถือ และเป็นที่ยอมรับของแวดวงนักวิชาการและสามัญชนทั่วไป โดยเฉพาะผลงานนิพนธ์แต่ละเล่มของท่านนั้น เป็นที่ ยอมรับ และได้รับคำนิยมจากนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิมากมาย ดังที่คุณธนาคม พงษาพิทักษ์ อธิบดีบรรณาธิการบริหาร นิตยสารชีวจิต ได้เขียนคำนิยมไว้ในหนังสือธรรมะติดปีก (ว.วชิรเมธี, 2552: 10) ว่า

- คงไม่ใช่เรื่องง่ายนักที่จะเขียนบทความเกี่ยวกับธรรมะให้ได้รับความนิยมและสนอกสนใจจากผู้อ่าน ผู้ที่จะทำสำเร็จนั้น ในทัศนะของข้าพเจ้ามองว่าอย่างน้อยตัวผู้เขียนจะต้องมีศักยภาพในสี่ด้าน คือ
- 1) ศึกษาธรรมะอย่างรู้ลึกรู้จริง ทำให้ผู้อ่านเชื่อถือ
 - 2) มีข้อมูลความรู้ที่เป็นประโยชน์ ทำให้ผู้อ่านอยากเรียนรู้
 - 3) มีจุดเน้น มีประเด็นที่ชวนคิด เพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านได้เกิดการครุ่นคิดใคร่ครวญ ปรับเปลี่ยนตน เพื่อน้อมนำหลักธรรมะไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน
 - 4) สามารถใช้ถ้อยคำภาษาสำนวนในระดับที่จูงใจชวนให้ติดตามอ่านจนจบ

ดังนั้นหลักการและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี) ได้เปล่งประกายฉาย สะท้อนให้เห็นศักยภาพข้างต้นพอสมควร อีกทั้งท่านยังมีคุณสมบัติที่สำคัญหลายประการ คือ เป็นพระนักวิชาการทาง พระพุทธศาสนา เป็นพระนักทฤษฎี เป็นพระนักปฏิบัติ และเป็นพระนักเผยแผ่ธรรมะชื่อดังในสมัยนิยมปัจจุบัน เหตุผลดังกล่าวเบื้องต้น น่าจะเป็นเหตุผลสำคัญที่ผู้วิจัยจะนำแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของท่านมาศึกษาเพื่อเป็น ประโยชน์สำหรับผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวกับการเผยแผ่พุทธศาสนา เพื่อเป็นประโยชน์ในแนวทางการปฏิบัติสำหรับบุคคลที่ สนใจใฝ่ในธรรม เพื่อธำรงพระพุทธศาสนาให้ยืนยงคงอยู่ในสังคมไทย และสังคมโลกาภิวัตน์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการนำเสนองานนิพนธ์ในการเผยแพร่พุทธธรรมของพระมหาอุทัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี) และ 2) เพื่อศึกษาแนวคิดและภาษาที่ใช้ในการโน้มน้าวใจในการเผยแพร่พุทธธรรมในงานนิพนธ์ของพระมหาอุทัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี)

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิดและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีจากเอกสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำมาเป็นกรอบในการศึกษา รวบรวมวิเคราะห์ อภิปราย รวมทั้งการสรุปผล ซึ่งได้แก่แนวคิดดังต่อไปนี้ 1) แนวคิดเกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่พุทธธรรมในสมัยพุทธกาล ซึ่งประกอบไปด้วย 1.1) วิธีการเผยแพร่ของพระพุทธเจ้า 1.2) องค์แห่งพระธรรมกลัก 1.3) จุดมุ่งหมายในการสอน 2) แนวคิดเกี่ยวกับพุทธธรรม 3) แนวคิดเกี่ยวกับสารสื่อสาร ซึ่งประกอบไปด้วย 3.1) ภาษากับการเขียน 3.2) แนวคิดการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจของอริสโตเติล 4) แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหา ซึ่งประกอบไปด้วย 4.1) ความเป็นมาของแนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหา 4.2) ความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหา 4.3) ประเภทของการวิเคราะห์เนื้อหา 4.4) จุดมุ่งหมายของการวิเคราะห์เนื้อหา 4.5) วัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์เนื้อหา 4.6) หัวใจของการวิเคราะห์เนื้อหา 4.7) ข้อดีและจุดเด่นของการวิเคราะห์เนื้อหา 4.8) ประโยชน์ของการวิเคราะห์เนื้อหา 4.9) วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา 4.10) ขั้นตอนการวิเคราะห์เนื้อหา 4.11) องค์ประกอบในการวิเคราะห์เนื้อหา และ 4.12) หน่วยในวิเคราะห์เนื้อหา นอกจากนี้แนวคิดดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยยังได้ศึกษาถึงทฤษฎีการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนา การสื่อสารในทางนิเทศศาสตร์ และการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อนำมาประมวลเป็นองค์ความรู้เพื่อสร้างเป็นกรอบในการวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัยด้วย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ เป็นการศึกษาแบบการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยเนื้อหาที่นำมาวิเคราะห์คือหนังสือธรรมะของพระมหาอุทัย วชิรเมธี ชุดธรรมประยุกต์สำหรับคนรุ่นใหม่ จำนวน 13 เล่ม ซึ่งผู้วิจัยได้อ่านหนังสือทุกหัวข้อในทุก ๆ เล่ม จากนั้นได้คัดเลือกหัวข้อเรื่องที่น่าสนใจเพื่อนำมาวิเคราะห์โดยใช้อัตราส่วนเพียงร้อยละ 50 ของหัวข้อเรื่องทั้งหมด จากนั้นผู้วิจัยเขียนสรุปเป็นความเรียงโดยใช้กรอบในการวิเคราะห์ทั้ง 3 กรอบเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ จากนั้นผู้วิจัยได้บันทึกตารางการเปรียบเทียบแสดงปริมาณมากน้อยเพื่อหาค่าเป็นจำนวนร้อยละ และกระบวนการสุดท้ายคือผู้วิจัยสรุปผลการวิเคราะห์ในภาพรวมของหนังสือธรรมะทั้ง 13 เล่ม โดยการเขียนอภิปรายเชิงพรรณนาอย่างละเอียด ซึ่งกรอบในการวิเคราะห์ทั้ง 3 กรอบนั้น มีรายละเอียดดังนี้

ตาราง 1 : การตั้งชื่อหัวข้อเรื่องและบทความต่าง ๆ

ลำดับที่	การตั้งชื่อหัวข้อเรื่องของเนื้อหา
1	การใช้คำสัมผัสคล้องจอง
2	การกล่าวซ้ำเพื่อให้เกิดท่วงทำนอง
3	การใช้สุภาษิตคำพังเพย
4	การใช้ชื่อบุคคลและสัตว์ในตำนาน (1. พระภิกษุสงฆ์ 2. ฆราวาส)
5	การใช้คำพ้องรูปแต่ต่างความหมาย
6	การใช้คำนัยประหวัด
7	การใช้คำแสดง
8	การใช้วลี
9	การใช้ประโยค (1. บอกเล่า 2. ปฏิเสธ 3. คำถาม 4. คำสั่ง)
10	การใช้โวหารภาพพจน์ (1. อุปมาอุปไมย 2. อุปลักษณ์ 3. บุคคลาธิษฐาน 4. อนุนามนัย 5. นามนัย 6. อธิพจน์ 7. ปฏิพจน์ 8. สัทพจน์)

อวยพร พานิช และคณะ (2548: 286-289)

ตาราง 2

กรอบที่ 2 : กลวิธีและอุบายประกอบการสอนของพระพุทธเจ้า

ลำดับที่	กลวิธีและอุบายประกอบการสอนของพระพุทธเจ้า
1	การยกอุทาหรณ์และการเล่านิทานประกอบ
2	การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา
3	การใช้อุปกรณการสอน
4	การทำให้เป็นตัวอย่างหรือสาธิตให้ดู
5	การเล่นภาษา เล่นคำ และใช้คำในความหมายใหม่
6	อุบายการเลือกคน และการปฏิบัติรายบุคคล
7	การรู้จักจังหวะและโอกาส
8	ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ
9	การลงโทษและการให้รางวัล
10	กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

พระธรรมปิฎก (2542: 26 อ้างถึงใน พระมหาสาธุญา ปณฺญาวิจิตฺโต, 2543 : 16-25)

ตาราง 3

กรอบที่ 3 : กลวิธีการเขียนเพื่อจูงใจ

ลำดับที่	กลวิธีการเขียนเพื่อจูงใจ
1	การให้เหตุผลมีวิธีการเริ่มจากการให้ข้อเท็จจริง (1. วิธีนิรนัย 2. วิธีอุปนัย 3. วิธีสาเหตุสัมพันธ์)
2	การเร้าอารมณ์
3	การใช้บุคลิกหรือชื่อเสียงส่วนตัวเป็นเครื่องจูงใจ
4	การเสนอแนะเป็นวิธีการจูงใจหลักเลี้ยง ความคิดเห็นโต้แย้ง
	(1. การทำให้เป็นส่วนหนึ่งของผู้อ่าน 2. เสนอสิ่งที่เข้ากับอุปนิสัย 3. สังเกตระดับความรู้สึก ความสนใจ และ วัยของผู้อ่าน 4. ชื่อเสียงของผู้เขียนเอง

อวยพร พานิช และคณะ (2548: 181-185)

ผลการศึกษา

ผลการวิจัยจากการวิเคราะห์ตามกรอบในการวิเคราะห์ทั้ง 3 กรอบนั้นจะเห็นได้ว่า หัวข้อเรื่องที่คัดเลือกมาทั้งหมด 160 หัวข้อนั้นสามารถจัดเข้าในกรอบการวิเคราะห์ทั้งสามกรอบได้ทุกหัวข้อ ซึ่งบางหัวข้ออาจจะจัดเข้าในกรอบการวิเคราะห์ได้มากกว่าหนึ่งลักษณะ ผลการวิเคราะห์ดังกล่าว ทำให้สามารถสังเกตได้ว่า ผู้เขียนใช้หลักเกณฑ์หลาย ๆ อย่างประกอบกันในการเขียน เพื่อบูรณาการผสมผสานในงานเขียนออกมาดี ทันสมัย เข้าใจง่าย ถูกใจ ตรงใจ ผู้อ่านมากที่สุด

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุปตามคำถามนำวิจัยทั้ง 3 ประเด็นได้ดังนี้

คำถามนำวิจัยข้อที่ 1: รูปแบบการตั้งชื่อหัวข้อเรื่องในผลงานนิพนธ์ชุดธรรมประยุกต์สำหรับคนรุ่นใหม่ของพระมหาวิมลชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี) มีรูปแบบการนำเสนอด้วยวิธีการอย่างไร? พบว่า ผู้เขียนใช้หลักการตั้งชื่อหัวข้อเรื่องในลักษณะที่ 8 คือ การใช้วลีเป็นจำนวนมากที่สุด คิดเป็น 61.25% รองลงมาคือ การใช้ประโยค คิดเป็น 36.25% อันดับที่ 3 คือ การใช้คำสัมผัสคล้องจอง คิดเป็น 25.63% ส่วนการตั้งชื่อหัวข้อเรื่องร่วมกันตั้งแต่ 2 ลักษณะขึ้นไปนั้น พบว่า ลักษณะแบบคู่สัมผัสที่ใช้นามากที่สุดคือ การตั้งชื่อเรื่องแบบการใช้คำสัมผัสคล้องจองและการใช้วลี คิดเป็น 12.5% สามลักษณะสัมพันธ์ที่ใช้นามากที่สุดคือ การตั้งชื่อหัวข้อเรื่องแบบการใช้คำสัมผัสคล้องจอง การใช้ประโยค และการใช้โวหารภาพพจน์ ประกอบกัน คิดเป็น 1.88% ส่วนสี่ลักษณะสัมพันธ์นั้นพบเพียง 2 หัวข้อเท่านั้น คือ 1) การตั้งชื่อหัวข้อเรื่องแบบการใช้คำสัมผัสคล้องจอง การใช้คำนัยประหวัด การใช้ประโยค และการใช้โวหาร

ภาพพจน์ ประกอบกัน 2) การตั้งชื่อหัวข้อเรื่องแบบการใช้คำสัมผัสคล้องจอง การกล่าวซ้ำเพื่อให้เกิดท่วงทำนอง การใช้สุภาพคำพ้องเพย และการใช้วลี ประกอบกัน

คำถามนำวิจัยข้อที่ 2: กลวิธีและอุบายประกอบการสอนของพระพุทธรูปเจ้าที่พบในผลงานนิพนธ์ชุดธรรมประยุต์สำหรับคนรุ่นใหม่ของพระมหาวิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี) มีรูปแบบการนำเสนอด้วยวิธีการอย่างไร? พบว่า ผู้เขียนใช้กลวิธีและอุบายประกอบการสอนของพระพุทธรูปเจ้าในกลวิธีที่ 1 คือ การยกอุทาหรณ์และการเล่านิทานประกอบ เป็นจำนวนมากที่สุด คิดเป็น 79.37% รองลงมา คือ การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา คิดเป็น 53.12% อันดับที่ 3 คือ อุบายการเลือกคน และการปฏิบัติรายบุคคล คิดเป็น 29.37% ส่วนการใช้กลวิธีและอุบายประกอบการสอนของพระพุทธรูปเจ้าร่วมกันตั้งแต่ 2 กลวิธีขึ้นไปนั้น พบว่า ลักษณะคู่สัมพันธ์ที่ใช้มากที่สุดคือ การยกอุทาหรณ์และการเล่านิทานประกอบ คู่กับ การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา คิดเป็น 39.38% สามลักษณะสัมพันธ์ที่ใช้มากที่สุดคือ การยกอุทาหรณ์และการเล่านิทานประกอบ การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา และการเล่นภาษาเล่นคำและใช้คำในความหมายใหม่ ประกอบกัน คิดเป็น 8.75% ส่วนสี่ลักษณะสัมพันธ์นั้นพบเพียง 4 หัวข้อเท่านั้นที่มีความถี่เท่ากัน คือ 1) การยกอุทาหรณ์และการเล่านิทานประกอบ การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา การทำตัวเป็นตัวอย่างหรือสาธิตให้ดู และการเล่นภาษาเล่นคำและใช้คำในความหมายใหม่ ประกอบกัน 2) การยกอุทาหรณ์และการเล่านิทานประกอบ การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา การเล่นภาษาเล่นคำและใช้คำในความหมายใหม่ และอุบายการเลือกคนและการปฏิบัติรายบุคคล ประกอบกัน 3) การยกอุทาหรณ์และการเล่านิทานประกอบ การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา การเล่นภาษาเล่นคำและใช้คำในความหมายใหม่ และความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการประกอบกัน 4) การยกอุทาหรณ์และการเล่านิทานประกอบ อุบายการเลือกคนและการปฏิบัติรายบุคคล การรู้จักจังหวะและโอกาส และความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ ประกอบกัน

คำถามนำวิจัยข้อที่ 3: กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อจูงใจที่พบในผลงานนิพนธ์ชุดธรรมประยุต์สำหรับคนรุ่นใหม่ของพระมหาวิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี) มีกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อจูงใจอย่างไร? พบว่า ผู้เขียนใช้กลวิธีการเขียนเพื่อการจูงใจกลวิธีที่ 4 คือ การเสนอแนะ เป็นวิธีการจูงใจหลักเสียงความคิดเห็นโต้แย้ง เป็นจำนวนมากที่สุด คิดเป็น 86.25% รองลงมา คือ การใช้บุคลิกหรือชื่อเสียงส่วนตัวเป็นเครื่องจูงใจ คิดเป็น 76.87% อันดับที่ 3 คือ การให้เหตุผลมีวิธีการเริ่มจากการให้ข้อเท็จจริง คิดเป็น 58.12% ส่วนลักษณะความสัมพันธ์ร่วมกันของการใช้กลวิธีการเขียนเพื่อจูงใจตั้งแต่ 2 กลวิธีขึ้นไปนั้น พบว่า คู่สัมพันธ์ที่ใช้มากที่สุดคือ การใช้บุคลิกหรือชื่อเสียงส่วนตัวเป็นเครื่องจูงใจ คู่กับ การเสนอแนะ เป็นวิธีการจูงใจหลักเสียงความคิดเห็นโต้แย้ง คิดเป็น 63.75% สามลักษณะสัมพันธ์ที่ใช้มากที่สุดคือ การเสนอแนะ เป็นวิธีการจูงใจหลักเสียงความคิดเห็นโต้แย้ง การให้เหตุผลมีวิธีการเริ่มจากการให้ข้อเท็จจริง และการใช้บุคลิกหรือชื่อเสียงส่วนตัวเป็นเครื่องจูงใจ ประกอบกัน คิดเป็น 35.63% ส่วนสี่ลักษณะสัมพันธ์ซึ่งใช้ทั้ง 4 กลวิธีประกอบกันตามกรอบในการวิเคราะห์ที่ 3 นี้ คิดเป็น 10.63%

จะเห็นได้ว่าพระมหาวิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี) นั้น ใช้เทคนิค วิธีการต่าง ๆ ในการบูรณาการอันประกอบด้วยศาสตร์และศิลป์ รวมทั้งองค์ความรู้สมัยใหม่มากมาย ที่ปรากฏในงานเขียนของท่าน ซึ่งเกิดจากการผสมผสานความรู้ในหลาย ๆ แขนง พร้อมทั้งตัวอย่างจากบุคคลสำคัญที่มีชื่อเสียง และการเชื่อมโยงเนื้อหาอันอย่างมีหลักการและเหตุผล การบูรณาการในหลาย ๆ ส่วนดังกล่าวนี้ นำไปสู่ทสรุไปด้วยหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ที่เป็นสัจธรรม เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง จูงใจผู้อ่าน รั้าให้ผู้อ่านมีความ

แก้วลัก้าที่จะลงมือปฏิบัติ และสร้างให้อ่านร่าเริง แซ่ม่ซึ่ใจ ที่ได้่านงานเขียนเชิงเผยแผ่พระพุทศาสนาของท่าน จึงทำให้อ่านม่ความนิยม่ ซึ่ซ่ม และซึ่ชอบในงานเขียนของท่านอย่างแพร่หลาย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. งานวิจัยซึ่นี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธี Content Analysis ซึ่เป็นการวิเคราะห์รูปแบบการนำเสนอและกลยุทธ์การสื่อสารในงานเขียน ดังนัน ควรมีการศึกษาในรูปแบบการสื่อสารอื่น ๆ นอกจากการเขียน เช่น การพูดในลักษณะแบบธรรมบรรยาย และรูปแบบการสื่อสารแบบอื่น ๆ เช่น การสื่อสารโดยใช้สื่อรายการโทรทัศน์ เป็นต้น
2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการนำเสนอหลักพุทธรรมของผู้เผยแผ่คนอื่น ๆ ว่ามีรูปแบบและกลยุทธ์การสื่อสารเหมือนหรือต่างกันอย่างไร มีผลต่อกลุ่มผู้อ่าน ผู้ฟัง ซึ่เป็นคนรุ่นใหม่ มากน้อยเพียงใด เพื่อนำมาใช้ปรับปรุง พัฒนาในการเผยแผ่พุทธรรมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. ควรศึกษาทัศนคติของผู้อ่านหนังสือธรรมะว่า มีผลต่อการดำเนินชีวิตอย่างไร มากน้อยเพียงใด ในบริบทกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน และควรศึกษาเปรียบเทียบว่าทัศนคติและพฤติกรรมของคนรุ่นเก่าและรุ่นใหม่แตกต่างกันอย่างไร หลังจากที่ได้่านหนังสือธรรมะของท่าน ว.วชิรเมธี
4. ควรศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมของพุทบริษัทที่เกิดจากการอ่าน การฟัง และการชมรายการโทรทัศน์ของการเผยแผ่พระธรรมคำสอนของท่าน ว. วชิรเมธี ว่ามีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมอย่างไร
5. ควรศึกษากลยุทธ์การสื่อสารในการเผยแผ่ธรรมะของท่าน ว.วชิรเมธี ในกลุ่มเป้าหมายที่เป็นพนักงานบริษัท หรือองค์กรต่าง ๆ ที่ได้นิมนต์ท่านไปแสดงธรรม เพื่อความเข้าใจและพัฒนาเป็นองค์ความรู้ว่า ท่านมีกลยุทธ์ในการนำเสนอธรรมะในการพัฒนาองค์กรอย่างไร และมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด

เอกสารอ้างอิง

- พระมหาสัญญา ปญญาวิจิตโต. (2543). *ศึกษารูปแบบและแนวทางการเผยแพร่พุทธธรรมของพระครูพิศาลธรรมโกศล (สุพจน์ กฤษณีโก, “หลวงตา-แพรวเยื่อไม้”).* วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระวุฒิกธน์ วุฑฒิกธน์. (2543). *ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแพร่พุทธธรรมของพระราชาธรรมุนี.* วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ว. วชิรเมธี. (2550ก). *ธรรมะงอกงาม.* พิมพ์ครั้งที่ 3. ชุดธรรมประยุกต์สำหรับคนรุ่นใหม่. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.
- ว. วชิรเมธี. (2550ข). *ธรรมะหลับสบาย.* พิมพ์ครั้งที่ 27. ชุดธรรมประยุกต์สำหรับคนรุ่นใหม่. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.
- ว. วชิรเมธี. (2551ก). *ธรรมะดีบรื้อน.* พิมพ์ครั้งที่ 13. ชุดธรรมประยุกต์สำหรับคนรุ่นใหม่. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.
- ว. วชิรเมธี. (2551ข). *ธรรมะพารวย.* พิมพ์ครั้งที่ 1. ชุดธรรมประยุกต์สำหรับคนรุ่นใหม่. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.
- ว. วชิรเมธี. (2552ก). *ธรรมะติดปีก.* พิมพ์ครั้งที่ 29. ชุดธรรมประยุกต์สำหรับคนรุ่นใหม่. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.
- ว. วชิรเมธี. (2552ข). *ธรรมะศักดิ์สิทธิ์.* พิมพ์ครั้งที่ 6. ชุดธรรมประยุกต์สำหรับคนรุ่นใหม่. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.
- ว. วชิรเมธี. (2552ค). *ธรรมะสบายใจ.* พิมพ์ครั้งที่ 22. ชุดธรรมประยุกต์สำหรับคนรุ่นใหม่. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.
- ว. วชิรเมธี. (2553ก). *ธรรมะเกร็ดแก้ว.* พิมพ์ครั้งที่ 18. ชุดธรรมประยุกต์สำหรับคนรุ่นใหม่. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.
- ว. วชิรเมธี. (2553ข). *ธรรมะคลายใจ.* พิมพ์ครั้งที่ 11. ชุดธรรมประยุกต์สำหรับคนรุ่นใหม่. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.
- ว. วชิรเมธี. (2553ค). *ธรรมะทอรั้ง.* พิมพ์ครั้งที่ 15. ชุดธรรมประยุกต์สำหรับคนรุ่นใหม่. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.
- ว. วชิรเมธี. (2553ง). *ธรรมะท่าไม้.* พิมพ์ครั้งที่ 23. ชุดธรรมประยุกต์สำหรับคนรุ่นใหม่. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.
- ว. วชิรเมธี. (2553จ). *ธรรมะน้ำเอก.* พิมพ์ครั้งที่ 10. ชุดธรรมประยุกต์สำหรับคนรุ่นใหม่. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.
- ว. วชิรเมธี. (2553ฉ). *ธรรมะบันดาล.* พิมพ์ครั้งที่ 14. ชุดธรรมประยุกต์สำหรับคนรุ่นใหม่. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2541). *พุทธประวัติ เล่ม 1* (พิมพ์ครั้งที่ 53). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2552). *นวโกวาท* (พิมพ์ครั้งที่ 81). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- อวยพร ปานิช และคณะ. (2548). *ภาษาและหลักการเขียนเพื่อการสื่อสาร* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.